

HET WOORD VAN DE WEEK

19e jaargang nr. 1

2 januari 1966

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 5,50 per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,30
verschijnt wekelijks

Nieuwjaarsbrief van het Humanistisch Verbond

Zoals gebruikelijk willen wij op deze eerste zondag van het Nieuwe jaar een blik terug werpen. Maar dit niet alleen: wij werpen er ook een vooruit. De blik terug laat ons alweer zien dat 1965 geen jaar was zonder zorgen. Binnenlands kan men voor 1965 denken aan de omstandigheden die een sterk emotionele sfeer rondom het koningschap hebben doen ontstaan. Vele humanisten betreuren het dat een functie die het zinnebeeld van eenheid moet zijn, zo sterk in deze sfeer kon geraken. De humane aspecten komen daardoor gemakkelijk in het gedrang. En het is niet zeker, zo menen deze humanisten, dat dit af en toe ook niet gebeurd is, ook al ging het juist om de humaniteit.

In de internationale politiek is de kwestie Vietnam van een benauwende actualiteit, enkele andere kwesties van het afgelopen jaar zijn enigszins geluwd: het geschil tussen India en Pakistan en de spanningen in en om Santo Domingo. Bedenkende dat dit alles dezer dagen reeds vele malen aan de orde komt, willen wij er hier niet lang bij stil staan. Over sommige van deze zaken heeft bij enkele gelegenheden het Humanistisch Verbond ook reeds gesproken, daarbij steeds lettende op het humanistische aspect over Vietnam bijvoorbeeld in de vorige nieuwjaarsbrief en bij de opening van het tweejaarlijkse Congres van het Verbond dat in april van het verstreken jaar te Utrecht plaatsvond; over Santo Domingo werd, toen deze zaak plotseling dreigend kwam opzetten, een verklaring uitgegeven door het Dagelijks Bestuur.

Op het reeds genoemde Congres is nog eens duidelijk uitgesproken dat humanisten — die uit de aard van hun overtuiging de oorlog een menonwaardig verschijnsel vinden — de kernoorlog in het bijzonder als een dreiging beschouwen waarop niet genoeg gewezen kan worden. Humanisten zijn dus bereid de ernstige pogingen tot bewustwording van die onwaardigheid te steunen. Een oorlog of een mogelijke oorlog vergt echter steeds ten minste twee partijen. Wat humanisten bovendien willen is daarom, eveneens naar vermogen bij te dragen tot het contact tussen mogelijke partijen.

Dit is immers nog altijd de zekerste, zij het moeilijke, weg naar vermindering van de ondergang én het behoud van elks zelfrespect en

mogelijkheden.

Dit streven naar bewustwording en naar contact vindt men gekristalliseerd in allerlei organisaties en bewegingen, welke bestaan door het Humanistisch Verbond uiteraard positief wordt gewaardeerd. Onder deze organisaties zijn er die een zeer radicale koers — zoals eenzijdige ontwapening — voorstaan, en anderen die meer het accent leggen op het wederzijdse contact, dat uit moet monden in een noodzakelijk minimum aan vertrouwen. Binnen het Humanistisch Verbond is plaats voor beide stromingen, die elkaar kunnen vinden op de grondslag dat de bewustwording van het onwaardige van de oorlog en de noodzaak van contact tussen partijen in geen enkel geval gemist kunnen worden. Onderlinge afwijzing van elkaars standpunten kunnen alleen maar tot schadelijke splitsing van krachten leiden. Eenheid van krachten is echter nodig voor de meest eigen taak van het Humanistisch Verbond: dit is de taak die in het algemeen niet door enige anderssoortige organisatie — als politieke partijen of het maatschappelijk werk, — kan worden vervuld. Over welke taak gaat het hier?

*De redactie en administratie
wensen de lezers een, in alle
opzichten, goed 1966 toe.*

De niet-godsdienstige mens kan in onze samenleving en in zijn persoonlijke leven meestal heel goed meekomen, als men hem vergelijkt met anderen. Maar wat wij steeds ook ervaren is, dat verreweg het grootste deel van die niet-godsdienstigen hier blijkbaar geen gemis ervaart en dat dit zelfs een soort traditie geworden is.

Deze traditie is wat men zou kunnen noemen: die van de deel-overtuiging. Ook bij mensen

met een uitgesproken humane belangstelling, merken wij dat op. Zij nemen wel deel aan allerlei activiteiten met een bepaald doel; zij hebben daarbij vaak en terecht het gevoel dat dit iets belangrijks is, omdat het concreet is; maar voor het Humanistisch Verbond geven zij „Niet thuis”.

Wat het Verbond doet zou niet nodig zijn, concreetheid missen, weinig met de werkelijkheid te maken hebben. De vraag die wij aan hen willen stellen is, of men niet steeds duidelijker „een gat” laat temidden van zijn strevingen en belangstellingen. Zijn eigen alles verbindende gezindheid verdiept men niet op deze manier, terwijl men ook anderen niet in de gelegenheid stelt zich deze gezindheid bewust of bewuster te maken. Bovendien, men weet het toch: van tijd tot tijd worden er — en vaak niet geheel zonder reden — „neuzen geteld”. Kort en goed, het Humanistisch Verbond zou het gat in het midden willen opvullen.

Met het argument „niet nodig” nog in gedachten willen wij nu eens nagaan hoe het staat met de vervulling van enkele meer bijzondere taken van het Verbond. De eerste is het persoonlijk contact in kwesties die de levensvisie raken en de bijstand in levensmoeilijkheden (soms ook het meeleven in vreugde).

Geestelijke verzorging is niet alleen de bemoeienis met mensen in nood! Het is evenzeer de bereidheid tot een persoonlijk gesprek met ieder die iets bij te dragen heeft aan onze levensovertuiging of de behoefte voelt voor zichzelf tot meer klaarheid daarover te raken. Daarbij komt nog dat men het voorkomen van allerlei levensmoeilijkheden heel gemakkelijk onderschat: velen worden verontrust door vereenzaming en een gevoel van zinloosheid, huwelijksmoeilijkheden, verwijdering tussen ouders en kinderen, gewetenswroeging, enzovoort. Is er een straat in Nederland, waar niet telkens het een of het ander voorkomt? Bij deze omvang zal het duidelijk zijn dat het een groot belang is dat de mogelijkheid tot persoonlijk contact bestaat. Maar ook daartoe moet men voldoende georganiseerd en bekend zijn. Dit grote belang geldt niet alleen het persoonlijke leven van de desbetreffende personen, maar ook het algemeen welzijn. Want hoe gemakkelijk planten persoonlijke moeilijkheden — men denke bijvoorbeeld aan wat er van afstraalt in de opvoeding van de kinderen — zich niet maatschappelijk voort.

Bij de meest eigen taken van het Humanistisch Verbond moet ook het geven van onderwijs genoemd worden. Voor wie enigermate — en vooral voor wie als geschoold opvoeder — in de wereld van jonge mensen thuis is, is het duidelijk dat lang niet iedere jonge man of jonge vrouw er in slaagt zich helder voor de geest te halen hoe hij of zij in het leven staat.

Het komt de meesten niet vanzelf aanwaaien, zo zou men ook kunnen zeggen.

Wat er aan doelbewuste vorming op dit gebied geboden werd droeg tot voor kort bijna uitsluitend het kerkelijk godsdienstige stempel. Zoals men weet geldt dit ook voor de openbare school, waaraan wij humanisten de voorkeur geven. De nieuwe wet op het Voortgezet Onderwijs — de bekende Mammoetwet — heeft nu de mogelijkheid geopend voor ook een niet-godsdienstig vormingsonderwijs. Het Humanistisch Verbond wil van de geboden gelegenheid gebruik maken door het geven van humanistisch vormingsonderwijs. Dit is een onderwijs dat de leerlingen tot het overdenken van de vragen van leven en mens-zijn moet brengen. Wegens dit doel, dat het humanisme als zodanig eigen is, is dit onderwijs onleerstellig. Het laat kennis maken met de geesteshouding van anderen, terwijl het de niet-gelovige vervolgens de mogelijkheid biedt nader kennis te maken met het humanistisch denken. De vorm is dan ook niet belerend, maar besprekend.

Onder de oudere jeugd blijkt dit een zeer goede vorm te zijn, een vorm dus ook die ruimte laat voor de ontwikkeling van zelfstandigheid en voor verscheidenheid van mening.

In de voorgaande jaren is reeds een begin gemaakt met dit onderwijs, terwijl er in 1965 een bescheiden uitbreiding aan kon worden gegeven. De verdere uitbreiding is afhankelijk van diverse factoren. Ten eerste van het afkomen van de uitvoeringsbesluiten op de Mammoetwet, welke veel voorbereiding vereisen; ten tweede van de opleiding van leerkrachten met bevoegdheid, en ten derde van het voldoende beschikbaar komen van geldmiddelen. De opleiding voor geestelijke raadslieden, in het Humanistisch Opleidingsinstituut.

Is al dit werk van de humanisten nodig — en zoals zij die het van nabij kennen zeggen: zeer nodig — met voldoening bemerken wij dat het steeds meer erkenning vindt. De achterstelling van officiële zijde (al hadden wij er oog voor dat men daar eerst wel eens wilde weten met wie men eigenlijk te doen had) wordt steeds meer verzacht of weggenomen. Als wij goed zien is het einde ervan nabij. Voorts kunnen wij nog herinneren aan de verklaring waarmee het kabinet Cals in 1965 de regering aanvaardde. Met voldoening hebben wij beluisterd dat dit kabinet — wat het politiek ook moge gaan betekenen — zich gedragen acht door christelijke én humanistische beginselen.

Van kerkelijke zijde — in het bijzonder van katholieke kant — ondervinden wij reeds enkele jaren een toenemende en ook een steeds oprechter wordende belangstelling, zodat er langzamerhand nog een al zwaar beroep gedaan wordt op onze vertegenwoordiger. Hen wordt gevraagd om in kleinere of grotere ge-

aan onze abonné's

Inning van abonnementsgelden door middel van stortings/overschrijvingskaarten brengt grote voordelen met zich mede.

Ook wij zullen hiertoe overgaan.

Gebruikt voor de betaling van uw abonnementsgeld 1966, de stortings/overschrijvingskaart die u toegezonden wordt.

zelschappen, op plaatselijk of op landelijk niveau, met godsdienstigen over humanisme te spreken en te discussiëren. Wij achten dit een groot winstpunt, daar dit betekent dat de Nederlandse verhoudingen veel opener zijn geworden.

Een van de belangrijkste gebeurtenissen van het afgelopen jaar in dit kader van de ontmoeting is wel die tussen enkele gedelegeerden van het Vaticaanse Secretariaat voor Ongelovigen en enkele vertegenwoordigers van de Internationale Humanistisch en Ethische Unie (IHEU). Bij deze ontmoeting, die te Utrecht plaatsvond, zal zeker nog een vervolg komen.

Richten wij tenslotte nog de beloofde blik vooruit. In 1966 zal het Humanistisch Verbond zijn 20-jarig bestaan herdenken. Dit zal op bescheiden wijze gebeuren daar er weinig behoefte is aan een soort traditie van lustrumviering. Maar na de bepaald niet gemakkelijke tijd die wij gehad hebben zullen we deze verjaardag, 17 februari 1966, toch ook niet ongemerkt voorbij laten gaan. Het voornaamste dat wij van 1966 hopen is echter — terwijl de aandacht voor die twintig jaar daar mogelijk toe bij zal dragen — dat de stijging van het ledental zich door zal blijven zetten en ons mogelijk het 15000ste lid zal brengen.

Wat een klein aantal zegt u misschien, en dat

is reeds vaak gezegd. Hieruit ziet u dan nog eens met hoe weinigen wij onszelf geloofwaardig hebben moeten maken, en tevens dat wij ieder nog-niet-lid beslist nodig hebben om geloofwaardig te blijven; en vooral om tezamen het werk te voltooien dat we begonnen zijn. Van dat werk is geestelijke vorming en verzorging een deel. Maar een ander, even belangrijk deel, is de verdieping van het levensbesef en de zedelijke bewustwording, waarvoor in de gemeenschappen van het Verbond vooral de gespreksgroep voor velen van grote waarde blijkt. Op die manier draagt ons werk bij tot een zelfstandige meningsvorming in persoonlijk en maatschappelijk leven. Zo kunnen wij zeggen dat het Humanistisch Verbond er is voor de moderne mens in de moderne samenleving. Wij richten ons tot een modern publiek dat geheel mondig is en waarmee wij blijvend in een gespreksverhouding willen verkeren. Dit is een humanistisch perspectief, want zo meent de humanist: niet in schoolmeesterachtige betweterij maar in een open en veelzijdig verkeer, ligt de toekomstige ontplooiing van zelfstandig geworden mensen.

HOOFDBESTUUR VAN
HET HUMANISTISCH
VERBOND

Geschiedenis is geen gebeuren

van enkel vindingsdrift en krijg,
zij is ook

lichtval

klank

en geuren

en wiegelen van gras en twijg.

Haar dreigt onzuiver te betrachten

wien 't boek alleen tot spiegel is.

Ook hoe men zingt en dringt en lacht en
liefheeft maakt geschiedenis.

Zij leeft in hoe seizoenen zich ontvouwen,
van alle ding dat woelt en doet op aard
een zee die ruist,

de schouder van een vrouw en

't kind dat huilt,

de hoefslag van een paard.

En in de weidse ideeënwereld

houdt nog de mensenstem betoog

en droomgestalten

gaan en keren

en door de mist blinkt ster en oog.

Jewtoesjénko

Russisch dichter, geb. 1933

(vertaling van Marko Fondse)

HUMANISTISCHE CORRESPONDENTIEKRING VOOR HUWELIJKSCONTACTEN
opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van
contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)

De klok en de zonnewijzer

Wat zou u doen met een klok en een zonnewijzer? Vooral met die zonnewijzer. Men kan er immers alleen de tijd op aflezen, als het dag is. Daarom is de zonnewijzer in onbruik geraakt, en hebben wij daarvoor in de plaats allemaal een klok. Daarop kan je altijd, overdag en 's nachts, zien hoe laat het is.

Maar willen wij dat ook? Willen wij altijd weten hoe laat het is? En dan bedoel ik dat niet in de letterlijke zin van het woord, maar zo bij wijze van spreken. Ik kom daarop, omdat ik laatst eens een boek las van een vroegere Nederlandse gezant in Peking, Perzië en Petersburg, de heer Oudendijk. Het boek is in het Engels geschreven en heet: Ways and byways of diplomacy. De heer Oudendijk was niet de eerste de beste. Hij kende Chinees en Russisch, heeft lange, lange jaren als diplomaat gewerkt, en vaak onder zeer hachelijke omstandigheden. Hij beleefde in Petersburg de Russische revolutie, de Oktoberrevolutie, die van Rusland een Sovjet-Unie maakte. Oudendijk was een voor-aanstaand man met een grote levenservaring. En nu is het het merkwaardige dat deze wijze man met een zekere trots en zelfvoldaanheid schrijft, dat hij in de tuin van zijn landhuis een zonnewijzer liet plaatsen, waarvoor hij zelf het randschrift had bedacht. Dat randschrift luidt dan: Ik tel alleen de zonnige uren.

Voor een zonnewijzer is het inderdaad een heel toepasselijk woord. Maar de heer Oudendijk kent er een diepere betekenis aan toe. Want hij laat er in zijn boek dan op volgen: Het zijn woorden, die eigenlijk de grondstelling moesten zijn voor iedereen, hoe gewoon en alledaags die woorden ook mogen zijn geworden. Kijk, als de heer Oudendijk dát schrijft, is er toch wel aanleiding, om er even op in te gaan. Want er zijn wel meer mensen die van een zonnewijzer houden, die graag het vervelende, het teleurstellende, het nare uit het verleden willen vergeten, en alleen het prettige, het mooie en het gelukkige willen behouden.

Zij zouden dat wel willen, maar het lukt natuurlijk niet. Oudendijk zelf behandelt in zijn boek trouwens ook allerlei afschuwelijke dingen, die hij in China, en later in Rusland heeft gezien en meegemaakt.

Wij tellen niet alleen maar de zonnige uren. Als wij nu, bij het einde van het jaar, terugblikken, komen zowel de droeve als de blijde gebeurtenissen in onze herinnering terug. Wij kijken niet op een zonnewijzer, maar op een klok, die dag en nacht doorloopt; die altijd aanwijst. Dat is helemaal niet erg, het is zelfs goed, zelfs als de klok misschien eens miswijst. Het is nu eenmaal eigen aan de mens, dat hij graag zijn leven ziet als iets meer dan zo-maar-bestaan. Wij willen er niet van weten, dat ons leven zonder zin zou verlopen. Maar hoe krijgt ons leven zin? Hoe komt ons leven in een perspectief te staan? Dat kan alleen, als wij met ons leven iets doen. Er iets mee doen, maar dan toch alleen in de volle werkelijkheid. En die volle werkelijkheid bestaat niet alleen uit zonnige uren; die bestaat uit dag en nacht. De volle werkelijkheid kent prettige en nare, mooie en vervelende, gelukkige en teleurstellende ogenblikken. Men kan natuurlijk wél zeggen, en met recht!, dat hoop doet leven. Wij hopen, dat de dag van morgen ons de gelegenheid geeft, de dingen beter te doen, dan wij gisteren gedaan hebben. Wij

hopen, dat het nieuwe jaar ons omstandigheden zal brengen, die de dagelijkse druk en inspanning zullen verlichten.

Maar uit zich zelf komt geen geluk. Uit zich zelf gaat alles te gronde, zowel een huis of een fabriek, als de goede geest met de mensen om ons heen. De tijd sloopt alles. De tijd is onze grote uitdager. Ons leven krijgt een perspectief, als wij de uitdaging van de tijd aannemen, en tegen het natuurlijke verval de menselijke opbouw plaatsen.

Die opbouw is iets van onszelf, het vermogen tot opbouw is kenmerkend voor de mens. Een plant vegeteert, op de plaats waar het zaad ontkiemde, leeft en vergaat, zonder de wil, iets aan de loop der dingen te wijzigen. Bij een dier is het in hoofdzaak eender. Ook een dier leeft volgens een vast patroon, gebonden als het is, aan zijn drift.

Een stuk natuur met planten en dieren, maar zonder mensen, is in velerlei opzicht stellig mooi, maar is tegelijk een stuk jungle, een stuk leven zonder idealen, zonder recht en zonder mededogen. Kernachtig — in een paar zinnen — is dit eens gekarakteriseerd door de grote letterkundige Multatuli. Die vertelde van een vader die met zijn zoon aan het wandelen was. Toen ze bij een vogelnestje waren gekomen, zei de vader:

„Zie eens, mijn zoon, hoe wijs de Voorzienigheid alles gemaakt heeft. Die vogel legt zijn eieren in deszelfs nest. De jongen zullen uitkomen tegen de tijd dat er wormpjes en vliegjes zijn om dezelve te voeden. Dan zingen zij een loflied ter ere van den Schepper, die deszelfs schepselen overlaadt met weldaden...”

En dan vraagt de zoon:

„Zingen die wurmen mee, Papa?”

In deze vraag van het zoontje is wel het bondigst het menselijk protest vastgelegd tegen de regels van de natuur.

De natuur kent geen ander recht, dan het recht van de sterkste, en kent geen andere zin, dan dat het zwakkere dient tot nut van het sterkere. De mens kan zich richten naar deze regels van de natuur, maar hij kan ook anders. Voor zover bekend, is de mens ook de enige in de natuur, die zich zelf op afstand kan bezien en zijn daden kan afwegen op de schaal van het zedelijk besef.

De mens kan zelfstandig denken, en kan de samenleving zo inrichten en opbouwen, dat de ander geëerbiedigd wordt.

Naar de mate, waarin onze samenleving ruimte laat aan de zelfstandig denkende mens, en hem eerbiedigt, naar die mate is de samenleving menswaardig. De samenleving biedt dan het kader voor waarlijk menselijk gedrag. Het kader, voor een leven, dat vol is als het meer ziet dan de zonnige uurtjes van de zonnewijzer. Wat ik hier zeg, is geen nieuwtje. Anderen hebben het ook al gezegd. Tot die anderen behoorde ook Multatuli. Hij moest niets van een zonnewijzer hebben. Hij gaf de voorkeur aan een klok, in de vorm van een horloge. De manier, waarop hij het zei, is als altijd treffend. Luistert u maar: „Wien het om de waarheid te doen is, trachte, zonder acht te slaan op onjuist overgebrachte of verkeerd opgevatte gegevens, te weten te komen hoe laat het is, onverschillig welk horloge daarvoor worde gekrenkt in z'n goeden naam”.

E. NORDLOHNE

een lezing voor de avro-microfoon van maandag 27 december 1965